

Insulinoterapia

Lek. Marta Siomkajło

Dr n. med. Justyna Kuliczewska-Płaksej

Dr n. med. Marcin Kałużny

*Katedra i Klinika Endokrynologii, Diabetologii i
Leczenia Izotopami*

Fizjologia

Metabolizm glukozy jest bardzo precyzyjnie regulowany zarówno po posiłku jak i w warunkach na czczo :

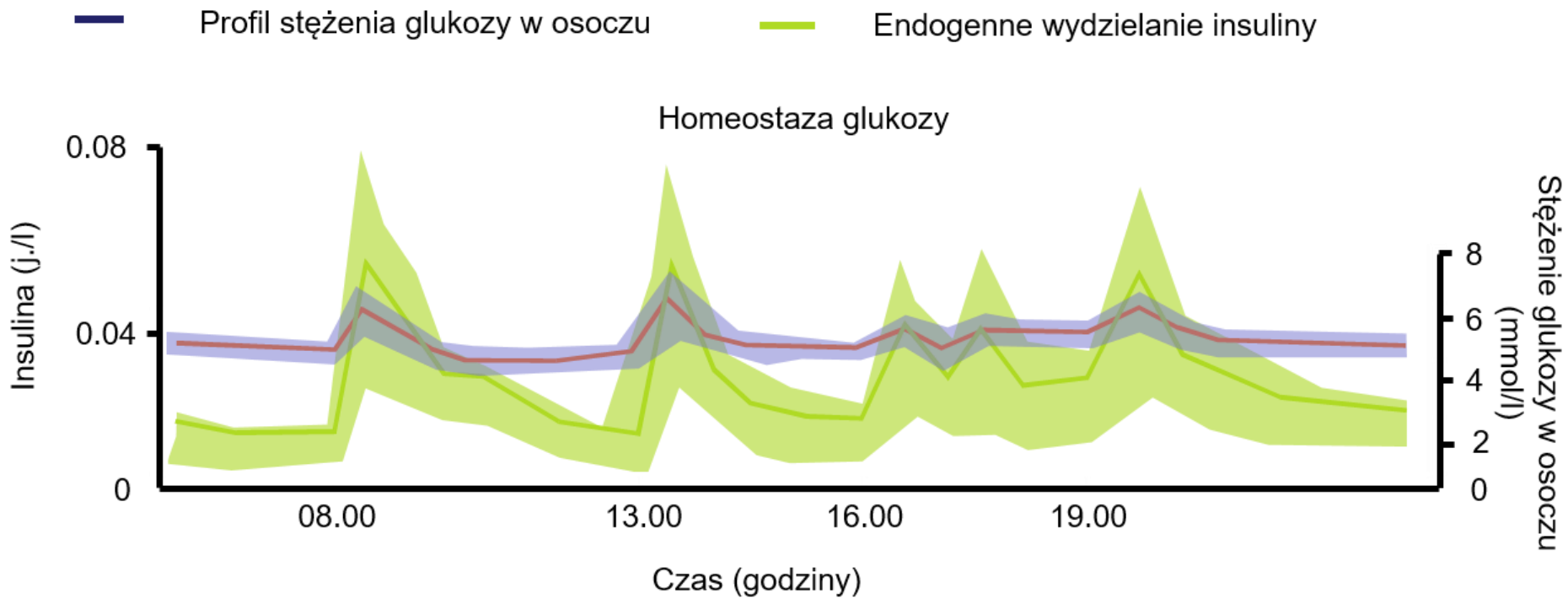
- **Między posiłkami:** w ciągu każdej min. Ok. 130 mg glukozy pojawia się i jest usuwana z krwi. Tempo i kierunek $\leftrightarrow$ stosunek insuliny i h. kontrregulujących.
- **Po posiłku:** wzrost glikemii po ok. 15 min.; maks. Stężenie po ok.: 30-60 min. W tym czasie insulina rośnie ok. 5-krotnie.

Zakończenie wchłanianie posiłku – po. Ok. 5 godz.

Trzustka zdrowego człowieka produkuje **28-36 j.** insuliny/dobę

Fizjologia

Fizjologia

- **bardzo duża asymetria pod względem regulacji hormonalnej stężenia glukozy**

INSULINA

**GLUKAGON
ADRENALINA
GLIKOKORTYKOSTEROIDY
H. TARCZYCY
H. WZROSTU**

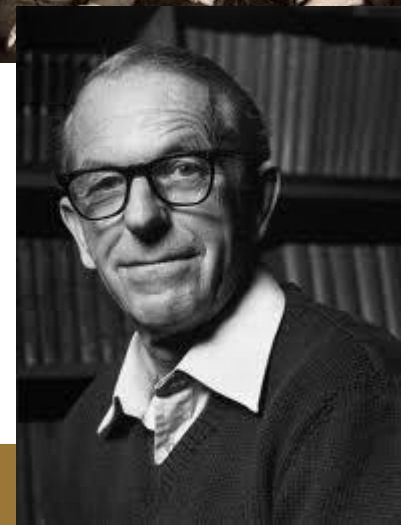
Rys historyczny

odkrycie insuliny - 1922 r. Frederick Banting (Nobel) i Charles Best

- 1958 r. – ustalenie sekwencji aminokwasowej insuliny (Frederick Sanger, Nobel)
- 1969 r. – struktura przestrzenna (Dorothy Hodgkin, Nobel)
- 1963 r. – synteza chemiczna insuliny
- Do czasu odkrycia insuliny cukrzyca była chorobą śmiertelną, a najczęściej stosowanym leczeniem była dieta głodowa.

ostatnie modyfikacje

- wydłużenie działania przez zastosowanie zawiesiny
- produkcja przez zmodyfikowane genetycznie bakterie (*E. coli*) i drożdże
- syntetyczne analogi ludzkiej insuliny

Rodzaje insulin

- Bolusowe kontrola glikemii poposiłkowej; wszystkie sytuacje wymagające szybkiego obniżenia glikemii:
  - Insuliny ludzkie krótkodziałające
  - Szybkodziałające analogii insuliny ludzkiej
- Bazalne podstawowe wydzielanie insuliny:
  - Insulina ludzka o pośrednim czasie działania; izofanowa (NPH)
  - Długodziałające analogi insuliny ludzkiej
- Mieszanki insulin ludzkich i analogowych

INSULINY BOLUSOWE

INSULINY BOLUSOWE

krótkodziałające (ludzkie)

- **podawane: podskórnie, dożylnie, domięśniowo** (podanie domięśniowe nie jest zalecane)
- **wszystkie typy cukrzycy; sytuacje wymagające szybkiego ↓ glikemii, korekta glikemii poposiłkowej**
- **podaż 30 min. przed posiłkiem**
- **szczyt działania po 2-3 h**
- **czas działania 6-8 h**
- **Actrapid, Gensulin R, Humulin R, Insuman Rapid, Polhumin R**

INSULINY BOLUSOWE

szybkodziałające analogi

- **szybsze wchłanianie**
- **szybszy początek i krótszy czas działania**
- **podaj podskórnie tuż przed posiłkiem (≤ 15 min. przed posiłkiem; wyjątkowo w trakcie lub po posiłku)**
- **początek działania 15 min. po podaniu podskórnym**
- **szczyt działania po 30-60 min. (aspart po 1-3 h)**
- **koniec działania po 3-5 h**

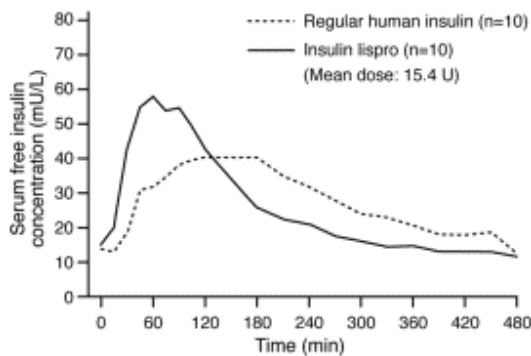

INSULINY BOLUSOWE

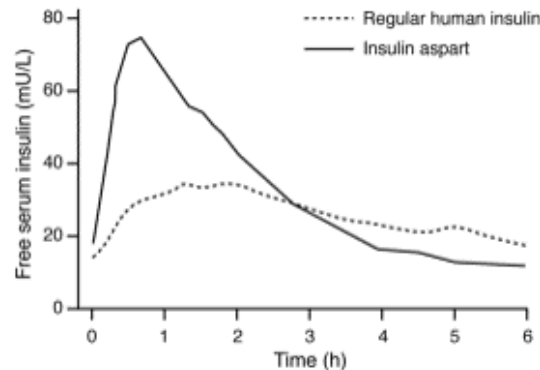
Szybkodziałające analogi

Preparaty analogów insuliny:

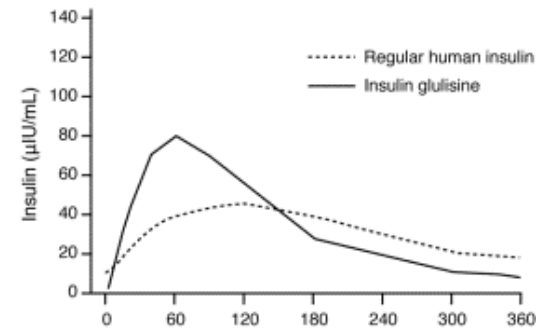
- Insulina lispro (Humalog),
- Insulina aspart (NovoRapid)
- Insulina glulizynowa (Apidra)
- Insulina faster aspart (Fiasp)

lispro

aspart

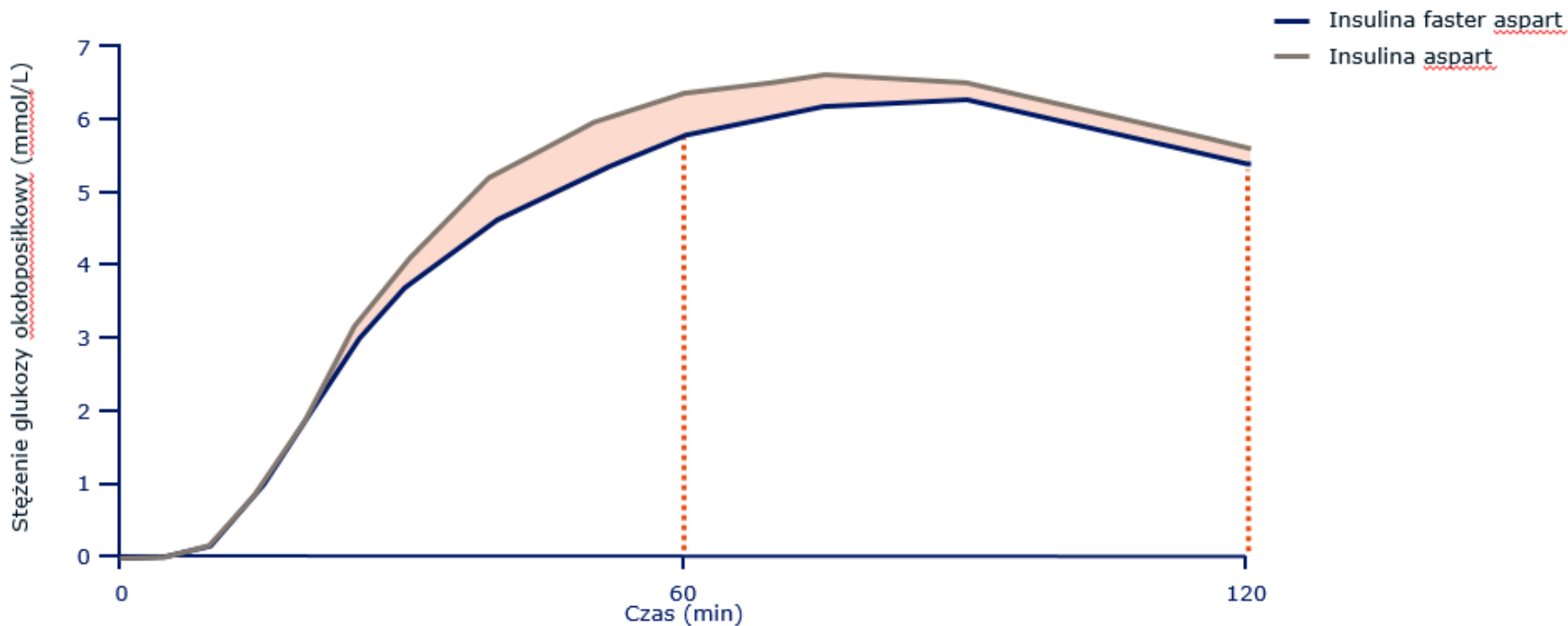
glulizyna

INSULINY BOLUSOWE

faster aspart

Wpływ na glikemię poposiłkową

Bardziej efektywna redukcja stężenia glukozy w ciągu 1 godziny od podania (istotnie statystycznie) przez insulinę **faster aspart** poprzez bardziej efektywne hamowanie wątrobowej produkcji glukozy (glukoneogenezę i glikogenezę).
Bez (istotnych statystycznie) różnic stężenia glukozy po 2 godzinach w porównaniu **aspart** i **faster aspart**.

Porównanie analogów szybko działających z insuliną krótko działającą

- **szybsze wchłanianie analogów i wyższe stężenia:**
  - lepsza kontrola glikemii poposiłkowej
  - mniejsza częstość hipoglikemii (także nocnych)
- **możliwość wstrzykiwania tuż przed, w trakcie, po posiłku**
  - większa elastyczność i komfort życia
- **nie wykazano istotnej statystycznie różnicy w zmniejszeniu ryzyka incydentów sercowo-naczyniowych lub zapobieganiu wystąpieniu powikłań cukrzycy**
- **wady**
  - wyższa cena analogów
  - zbyt krótkie działanie analogów przy posiłkach białkowo-tłuszczowych

INSULINY BAZALNE

INSULINY BAZALNE

Ludzka o pośrednim okresie działania (NPH)

- **insulina izofanowa (NPH)** (ang. Neutral Protamine Hagedorn)

Gensulin N, Humulin N, Insulatard, Insuman N, Polhumin N

- **podawana tylko podskórnice; w 1 lub 2 dawkach (rano i wieczorem)**
- **opóźniony początek działania – po 90 min.**
- **szczyt działania po 4-6 h**
- **czas działania 20 h**

INSULINY BAZALNE

Długodziałające analogi insuliny

- stała szybkość wchłaniania
- „bezszczytowe”
  - **insulina glargina U-100 (Lantus)**
  - **Insulina glargina U-300 (Toujeo)**
  - **insulina detemir (Levemir)**
  - **insulina degludec (Tresiba)**
- czas działania 16-22 h (detemir), do 24 h (glargina U-100); >40 h (degludec)
- można podawać raz na dobę
- „okno” na podanie, np. glargine U-100 +/- 1 godz., glargine U-300 +/- 3 godz., degludec +/- 8 godz.
- nie wolno podawać dożylnie !!!

INSULINY BAZALNE

analogi długodziałające vs NPH

➤ NPH

- stosunkowo krótki czas działania (częstsze iniekcje),
- duża zmienność działania wewnątrzosobnicza (przy kolejnych podaniach u tej samej osoby szczyt działania insuliny występuje po różnym czasie) (więcej hipoglikemii),
- duża zmienność działania międzyosobnicza (przy podaniu u dwóch różnych osób szczyt działania insuliny wystąpi po różnym czasie) (więcej hipoglikemii).

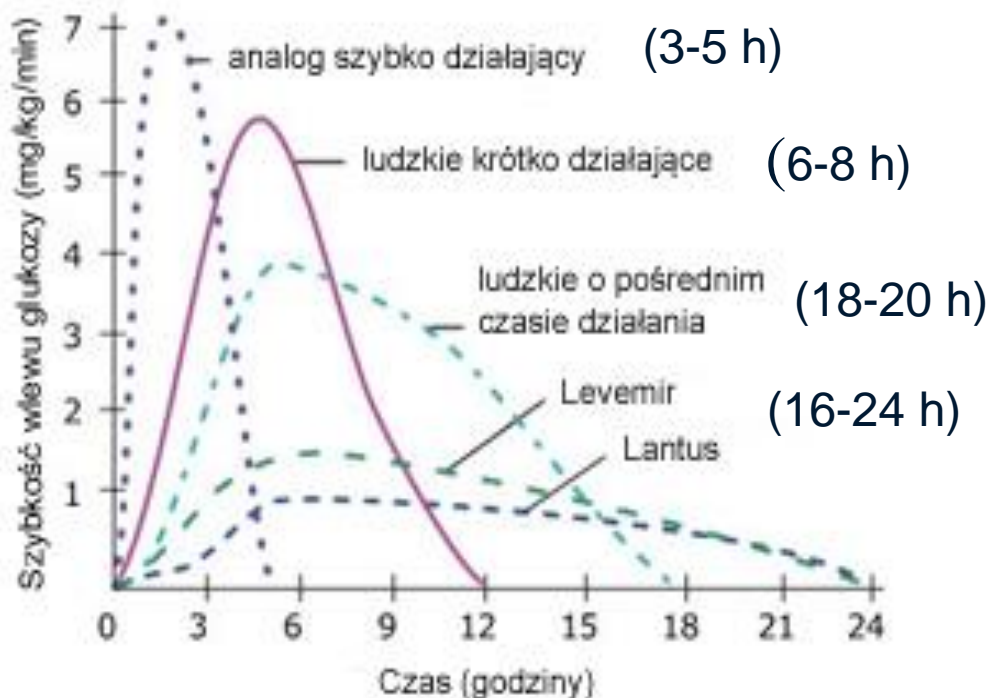
➤ analogi długodziałające

- porównywalne ↓ HbA1c przy mniejszej częstości hipoglikemii nocnych,
- Lepsza jakość życia (mniejsze ryzyko hipoglikemii, mniejsza ilość iniekcji).

Profil aktywności różnych typów insuliny

Farmakokinetyka zależna od dawki! Szczególnie istotne w przypadku insulin krótkodziałających. Im wyższa dawka, tym dłuższe ramie wzrastające, późniejszy szczyt i dłuższy całkowity czas działania insuliny.

MIESZANKI INSULINOWE

Mieszanki dwufazowe zawierające insulinę ludzką

= insulina krótkodziałająca + insulina NPH

- **podawane podskórnice**
- **podaż 30 min. przed posiłkiem**
- **głównie – cukrzyca typu 2, 1-2 wstrzyknięcia (śniadanie, kolacja)**

Dostępne preparaty dwufazowych mieszanek insuliny

Nazwa preparatu	Komponenta krótkodziałająca (%)	Komponenta długodziałająca (%)
Gensulin M30	30	70
Gensulin M40	40	60
Gensulin M50	50	50
Humulin M3	30	70
Insuman Comb 25	25	75
Mixtard 30	30	70
Mixtard 40	40	60
Mixtard 50	50	50
Polhumin Mix-2	20	80
Polhumin Mix-3	30	70
Polhumin Mix-4	40	60
Polhumin Mix-5	50	50

MIESZANKI INSULINOWE

Mieszanki insulin analogowych

= analog szybko działający + zawiesina protaminowa tego analogu

Preparaty zawierające insulinę lispro: Humalog Mix 25, 50

Preparaty zawierające insulinę aspart: Novomix 30, 50

- **cukrzyca typu 2, 1-2 wstrzyknięcia (śniadanie, kolacja)**
- **mogą być podawane tuż przed posiłkiem**

MIESZANKI INSULINOWE

Mieszanki insulin analogowych

Nazwa handlowa	Skład	Pocz. dział. (min.)	Szczyt dział. (h)	Dł. dział. (h)
Humalog Mix 25	25% lispro w roztworze obojętnym/75% lispro w zawiesinie	15	1-2/4-8	10-16
Humalog Mix 50	50% lispro w roztworze obojętnym/50% lispro w zawiesinie	15	1-2/4-8	10-16
NovoMix 30	30% aspart w roztworze obojętnym/70% aspart w zawiesinie	15	1-2/4-8	10-16
NovoMix 50	50% aspart w roztworze obojętnym/50% aspart w zawiesinie	15	1-2/4-8	10-16
Novomix 70 (nieдоступny w Polsce)	70% aspart w roztworze obojętnym/30% aspart w zawiesinie	15	1-2/4-8	10-16

Sposoby podawania insuliny

- podskórnie – peny, osobista pompa insulinowa
- dożylnie (pomoc doraźna, szpital)
- domięśniowo (możliwa droga podania, ale obecnie nie stosowana)

Podaż podskórna

- insuliny szybko działające/mieszanki insulinowe – brzuch
- insuliny długodziałające – zewnątrzne powierzchnie ud, ramiona, pośladki
- zapobieganie lipohipertrofii poinsulinowej – rotacyjna zmiana miejsc iniekcji
- zapobieganie przyśpieszonemu wchłanianiu pod wpływem wysiłku fizycznego – unikanie podawania w okolice, które będą poddane wysiłkowi/treningowi
- głębokość wstrzyknięcia – długość igły zależnie od grubości tkanki podskórnej

Podaż dożylna

- **insuliny krótkodziałające i szybko działające analogi**
- **szybkie dostosowanie dawki do glikemii**
- **głównie w ostrych powikłaniach cukrzycy przebiegających z hiperglikemią**
- **nie wolno podawać dożylnie: insulin w zawieszynie (NPH, mieszanki insulin ludzkich i analogowych), długodziałających analogów !!!!**

Podaż domięśniowa

- w razie niemożności podawania i.v. w śpiączce ketonowej/hipermolarnej
- skuteczniejsze w tych przypadkach niż podawanie s.c. (mniejsza perfuzja krwi przez tkankę podskórną)

Osobiste pompy insulinowe

najczęstsze wskazania

1. „Efekt o brzasku”.
2. Częste hipoglikemie u chorych na cukrzycę typu 1
  - ciężkie,
  - $< 70 \text{ mg/dl} \geq 4$ na tydzień,
  - brak możliwości osiągnięcia docelowej wartości HbA1c bez częstych hipoglikemii,
  - nieświadomość hipoglikemii.
3. Utrzymujące się wartości HbA1c 6,5-9,0%
  - mimo intensyfikacji leczenia u pacjenta dobrze wyedukowanego w zakresie zasad intensywnej czynnościowej insulinoterapii,
  - współpracującego z zespołem diabetologicznym,
  - przestrzegającego zasad samokontroli (≥ 6 pomiary glikemii/dobę).
4. Osoby pracujące w trybie zmianowym, których aktywność szkolna/zawodowa jest nieregularna lub odbywające częste podróże ze zmianą strefy czasowej z HbA1c $< 9,0\%$.
5. Osoby uprawiające sport wyczynowo lub regularnie podejmujące wysiłek fizyczny o dużej intensywności z HbA1c $< 9,0\%$.
6. Dzieci do 10. roku życia chore na cukrzycę typu 1.

Osobiste pompy insulinowe

najczęstsze przeciwwskazania

1. **HbA1c $\geq$ 9,0%** (średnia z ostatniego roku).
2. **Choroby psychiczne** (psychozy, ciężka depresja, także u rodziców dzieci do 10. roku życia).
3. **Zaburzenia intelektualne** (także u rodziców dzieci do 10. roku życia), uniemożliwiające zrozumienie zasad intensywnej insulinoterapii i obsługi pompy.
4. **Zaburzenia odżywiania.**
5. **Uzależnienia** (także u rodziców dzieci do 10. roku życia).
6. **Nieusprawiedliwione nieobecności na wizytach lekarskich** w poradni diabetologicznej.
7. **Nieprzestrzeganie lub nierozumienie zasad intensywnej czynnościowej insulinoterapii** (np. brak odpowiedniej samokontroli glikemii, brak kontroli obecności ciał ketonowych w sytuacjach przedłużającej się hiperglikemii, nieprecyzyjne szacowanie dawki insuliny posiłkowej).
8. **Więcej niż 1 epizod kwasicy ketonowej w ciągu roku.**
9. **Ciężka, szybko postępująca retinopatia proliferacyjna** przed laseroterapią lub w trakcie laseroterapii.
10. **Brak akceptacji choroby** mimo pełnej opieki diabetologicznej i pomocy psychologicznej.

Osobiste pompy insulinowe wady

- **noszenie urządzenia, wkłucie podskórne (wymiana co 3 dni)**
- **cena pompy i osprzętu**
- **częstsze zakażenia skóry**
- **awaria → rozwój kwasicy/śpiączki**

Osobiste pompy insulinowe

- **pompa insulinowa z ciągłym pomiarem glikemii – współpraca z urządzeniem do ciągłego pomiaru glikemii**

Wskazania do insulinoterapii niezależne od wartości glikemii

- **cukrzyca typu 1**
  - LADA (ang. Latent Autoimmune Diabetes in Adults)
- **cukrzyca w mukowiscydozie**
- **ciąża**
- **uzasadnione życzenie pacjenta**

LADA + otyłość/nadwaga – korzystne kojarzenie insuliny z metforminą

Wskazania do insulinoterapii w cukrzycy typu 2

Czasowe (z możliwością powrotu do typowego algorytmu):

- niedawno rozpoznana cukrzyca z glikemią ≥ 300 mg/dl + objawy hiperglikemii,
- dekompensacja cukrzycy wywołana przemijającymi przyczynami (infekcja, uraz, kortykoterapia itp.),
- zabiegi chirurgiczne - okres okołoperacyjny,
- ostry zespół wieńcowy/angioplastyka tętnic wieńcowych,
- udar mózgu,
- inne ostre schorzenia wymagające hospitalizacji na oddziale intensywnej opieki medycznej,
- ciąża i okres karmienia piersią.

Wskazania do insulinoterapii w cukrzycy typu 2

Naturalny przebieg choroby

- rozpoczęcie trwałej insulinoterapii w cukrzycy typu 2 w ramach intensyfikacji leczenia
- element leczenia skojarzonego
- wtórna nieskuteczność leków doustnych ($\text{HbA1C} > 7\%$ mimo intensyfikacji terapii farmakologicznej i behawioralnej)
- nietolerancja doustnych leków przeciwcukrzycowych

Modele insulinoterapii:

- insulina bazowa,
- insulina doposiłkowa,
- mieszanki insulin 1-2 wstrzyknięcia,
- model baza-plus -baza + bolus do największego posiłku,
- wielokrotne wstrzyknięcia w modelu baza-bolus -baza + bolusy doposiłkowe,
- intensywne czynnościowa insulinoterapia.

Zasady insulinoterapii

Cukrzyca t. 1 – bezwzględny niedobór insuliny i konieczność leczenia insuliną

Insulinoterapia = substytucja

Cukrzyca t. 2 – insulinooporność i postępująca dysfunkcja komórki β . Intensyfikacja terapii. Średnio po 5-6 latach od rozpoznania konieczne jest rozpoczęcie insulinoterapii.

Insulinoterapia = uzupełnienie niedoboru

Prosta -> złożona: mieszanki, basal-plus, wstrzyknięcia wielokrotne, intensywna czynnościowa insulinoterapia

Intensywna czynnościowa (=funkcjonalna) insulinoterapia (FIT)

- **Samodzielne dostosowywanie dawek** insuliny do wielkości posiłków, wartości glikemii i aktywności fizycznej
- **zasadniczy sposób leczenia cukrzycy typu 1**
- całkowite zapotrzebowanie na insulinę:
  - dawka początkowa: 0.5-0.8 j./kg m.c./d
  - faza „honey-moon”: 0.2-0.5 j./kg m.c./d
- insulina bazowa (o pośrednim czasie działania/analog długodziałający) – 30-50% dawki dobowej
  - 1x/d wieczorem przed snem lub 2 x/d – rano i przed snem
- insulina doposiłkowa (krótkodziałająca/analog szybko działający) – 50-70% dawki dobowej
  - przed posiłkami lub między posiłkami dawka korekcyjna
  - dawka zależy od posiłku, aktywności fizycznej, glikemii, pory dnia

Intensywna czynnościowa insulinoterapia

Dawkę insuliny do posiłku oblicza się na podstawie:

- liczby wymienników węglowodanowych (1 WW – odpowiada 10 g węglowodanów)
- czasami liczby wymienników białkowo-tłuszczowych (WBT – ilość białek i tłuszczów o wartości energetycznej 100 kcal) – zazwyczaj u niektórych pacjentów stosujących osobistą pompę insulinową
- przelicznika określającego ilość insuliny podawaną na 1 WW – wskaźnik insulina/WW
- średnio 1 j. insuliny na 1 WW/1WBT (0.7-1.5 j.)
- średnio 1 j. insuliny obniża glikemię o 30-60 mg/dl - wskaźnik insulinowrażliwości

Szacowanie dawek insuliny

- **Wskaźnik insulina/WW**

Zasada 500: ile gramów węglowodanów równoważy podaż 1 j.?
500/dobowa dawka insuliny, np. $500/50 = 10$

→ 1 j. insuliny równoważy spożycie 10g węglowodanów (1WW)

- **Wskaźnik insulinowrażliwości:**

Zasada 1500: o ile średnio 1 j insuliny obniża glikemię?

1500/dobowa dawka insuliny, np. $1500/50 = 30$ → podaż 1 j. obniża glikemię średnio o 30 mg - dawki korekcyjne

Intensywna czynnościowa insulinoterapia osobiste pompy insulinowe (OPI)

- ciągły wlew podskórny (30-40% d dobowej) + bolusy przedposiłkowe (prosty, przedłużony, złożony),
- szybko działające analogi, ew. insulina krótkodziałająca,
- bardziej elastyczne i precyzyjne podawanie insuliny,
- lepsza kontrola glikemii,
- mniejsza częstość hipoglikemii,
- mniejsze zużycie insuliny (70% dawki używanej w terapii penowej).

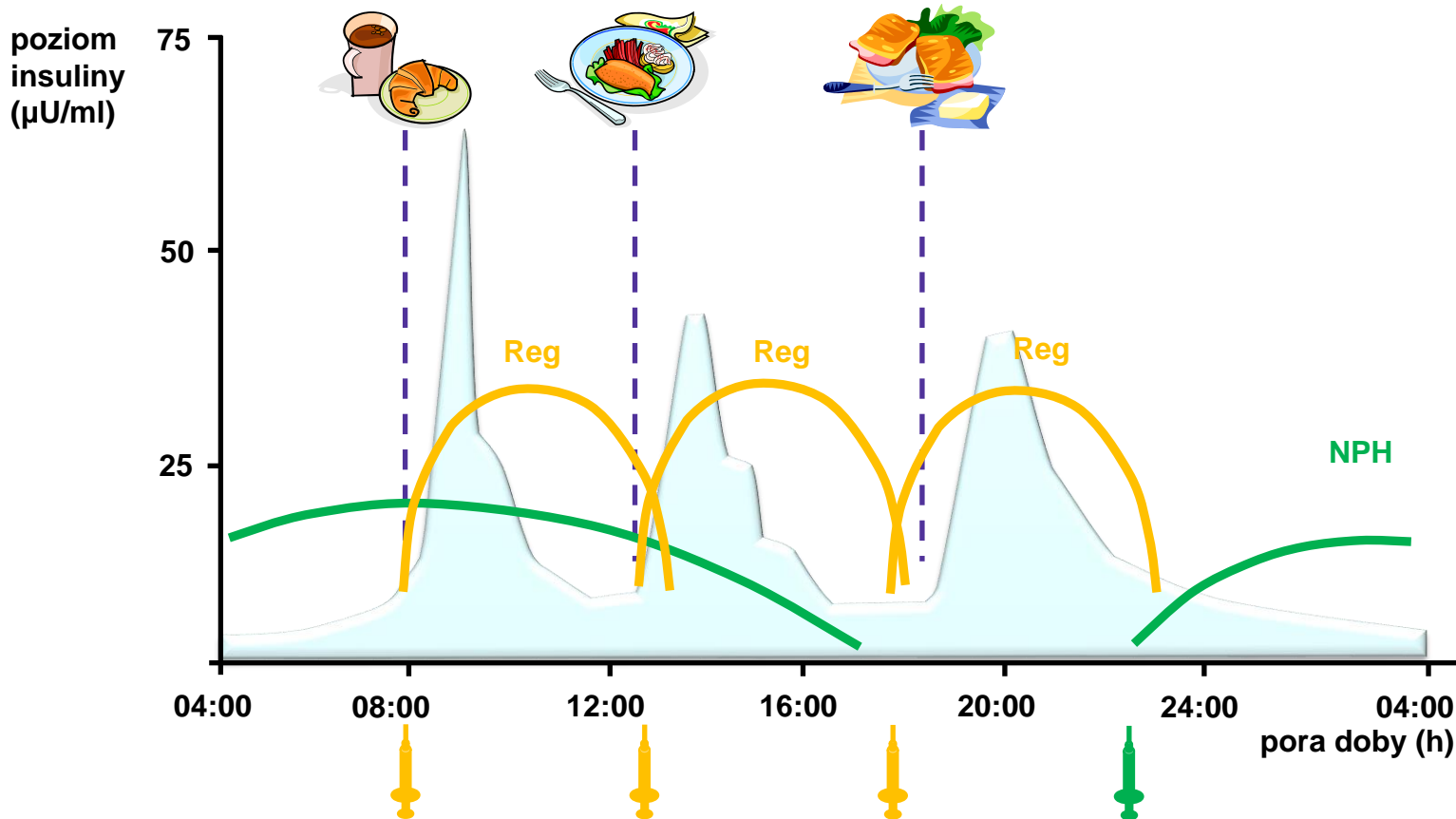
Intensywna insulinoterapia

w każdym typie cukrzycy

- insulina o pośrednim czasie działania/analog długodziałający 1-2 razy/d (przed snem, w godzinach porannych)
- insulina krótkodziałająca/analog szybko działający do posiłków w stałych dawkach
- konieczny regularny tryb życia
- posiłki zbliżone ilością WW
- gorsze wyrównanie cukrzycy i większe ryzyko hipoglikemii w porównaniu do czynnościowej intensywnej insulinoterapii

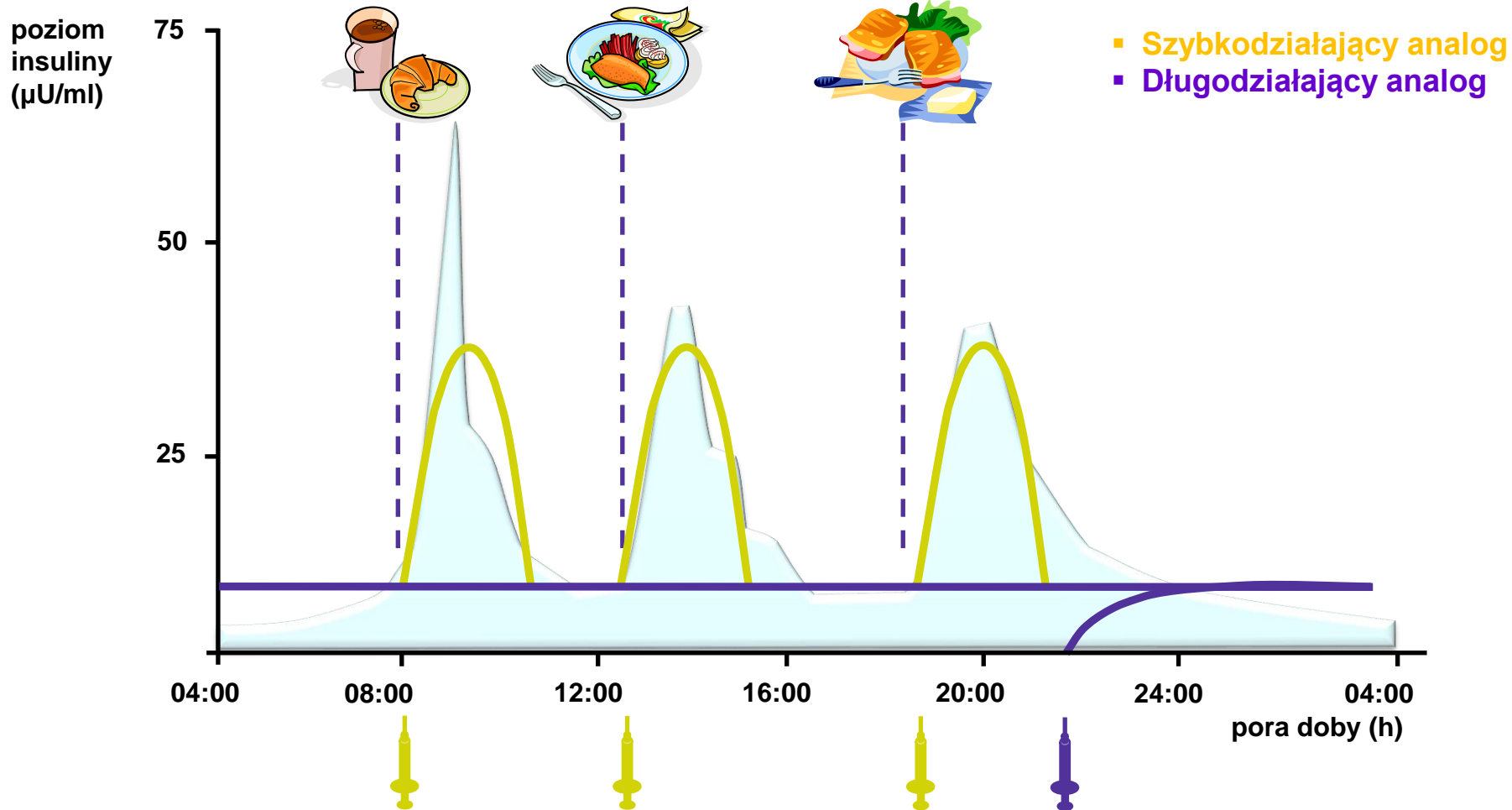

Model intensywnej insulinoterapii w oparciu o insulinę NPH i krótkodziałającą (R, Regular)

Model intensywnej insulinoterapii w oparciu o insuliny analogowe

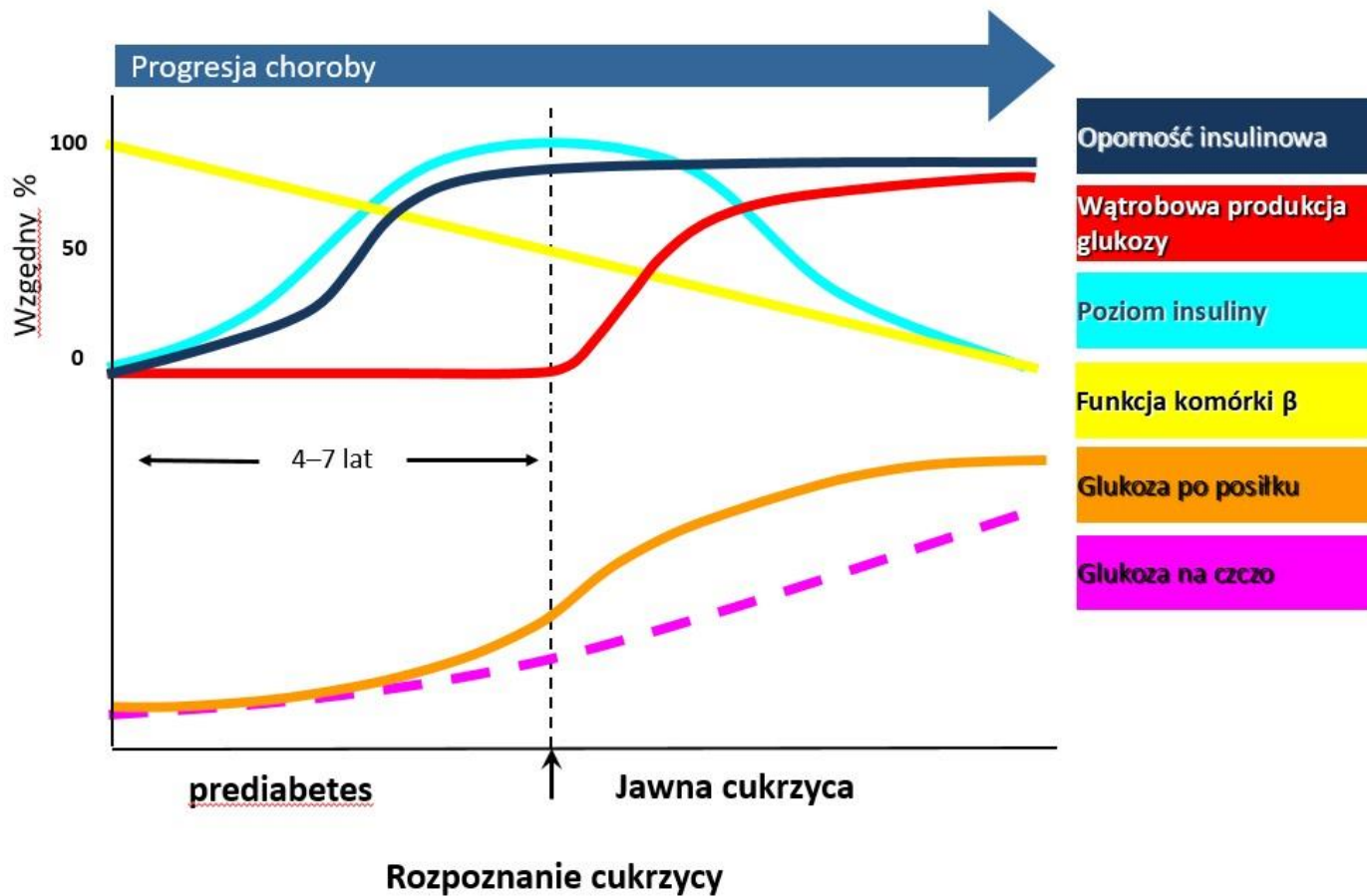

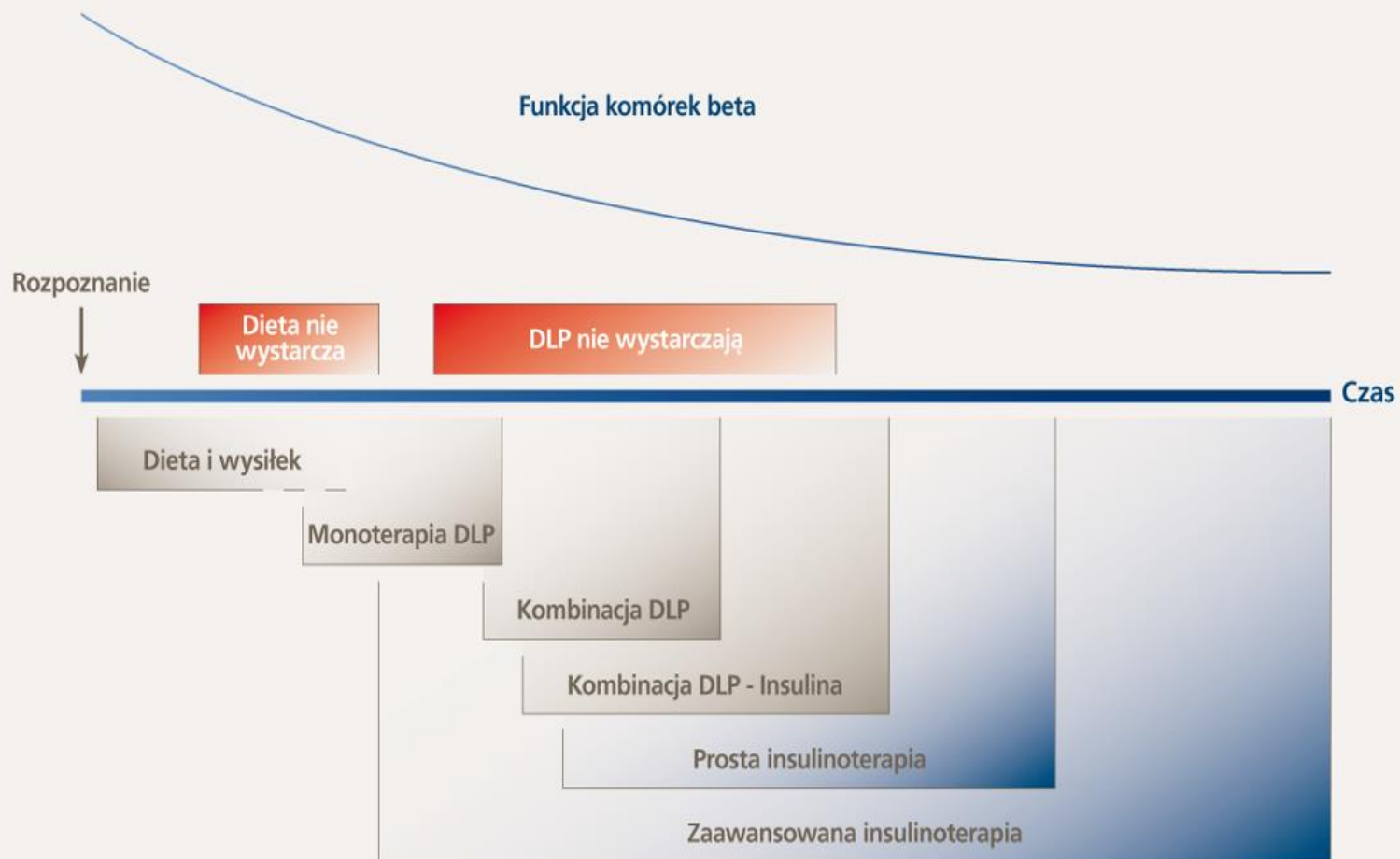
Cukrzyca rozwój

Rozwój i progresja cukrzycy typu 2

Insulinoterapia w cukrzycy typu 2

Cukrzyca typu 2 – insulinoterapia

- przejściowy model w ramach intensyfikacji leczenia cukrzycy typu 2
- leczenie skojarzone - insulina bazowa + leki doustne
- insulina o przedłużonym działaniu/analog – jedno wstrzyknięcie:
  - hiperglikemia poranna (najczęstsza sytuacja) – insulina podawana wieczorem
  - normoglikemia na czczo i hiperglikemia w ciągu dnia - insulina podawana rano
- początkowo 10 j. lub 0,1-0,2 j./kg mc. + 2-4j co 4-5 dni do osiągnięcia docelowej glikemii na czczo (uwaga na hipoglikemie nocne zwłaszcza przy stosowaniu insuliny NPH)

Intensyfikacja insulinoaterapii w cukrzycy typu 2

Nasilona hiperglikemia, wysoka HbA1c – możliwość

wprowadzenia:

- mieszanek insulinowych,
- modelu baza-plus,
- modelu baza-bolus,
- intensywnej czynnościowej insulinoaterapii.

Intensyfikacja insulinoterapii w cukrzycy typu 2

- zapotrzebowanie na insulinę > 40 j./d – 2 dawki insuliny o pośrednim czasie działania/mieszanki, ewentualne odstawienie leków stymulujących wydzielanie insuliny
  - zapotrzebowanie na insulinę > 80 j./d – trzecie wstrzyknięcie insuliny krótkodziałającej/analogu szybkodziałającego w porze obiadu, ewentualnie algorytm wielokrotnych wstrzyknięć
  - zapotrzebowanie na insulinę > 100 j./d (insulinooporność) – do rozważenia przyczyny/działania niepożądane
- podjęcie próby ↓ insulinooporności → 72-96 h ciągły wlew insuliny i.v.

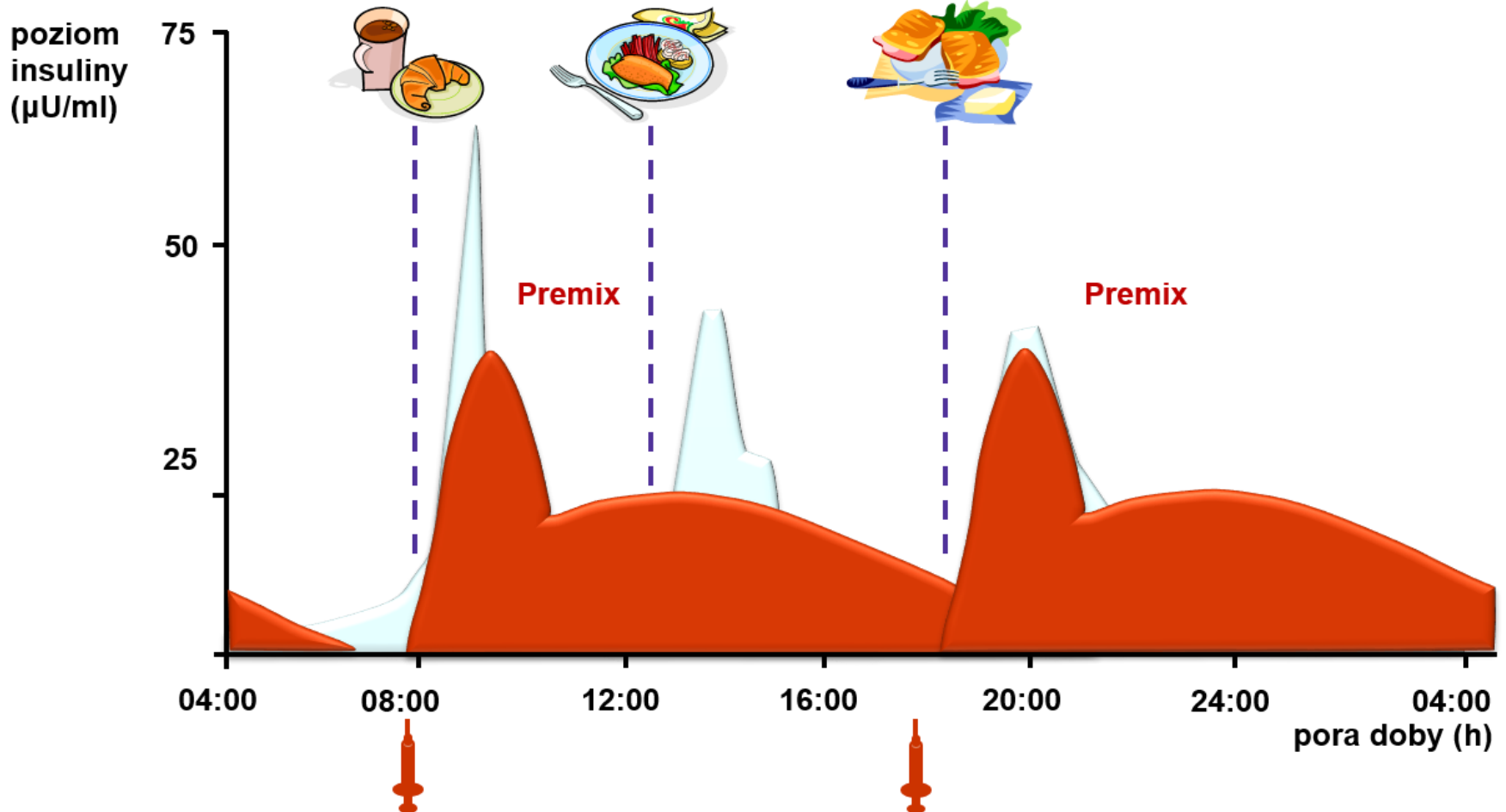
Insulinoterapia konwencjonalna

mieszanki insulinowe ludzkie/analogowe

- 2 x dziennie (śniadanie i kolacja)
- 2 x dziennie (śniadanie i kolacja) + insulina krótkodziałająca/analog szybko działający (obiad)
- nie jest zalecana w cukrzycy typu 1!!!
- starszy wiek (>70 lat) i długotrwała cukrzyca (>20 lat), przebyty udar/zawał (z docelowym HbA1c < 8,0%)
- krótki prognozowany czas przeżycia, zależność od opieki innych
- zaburzenia pamięci, zmniejszona sprawność manualna, niechęć do wielokrotnych wstrzyknień, brak opieki i pomocy
- regularny tryb życia, częste przekąski

Insulinoterapia konwencjonalna

Dlaczego mieszanki nie są idealnym rozwiązaniem w leczeniu cukrzycy typu 2

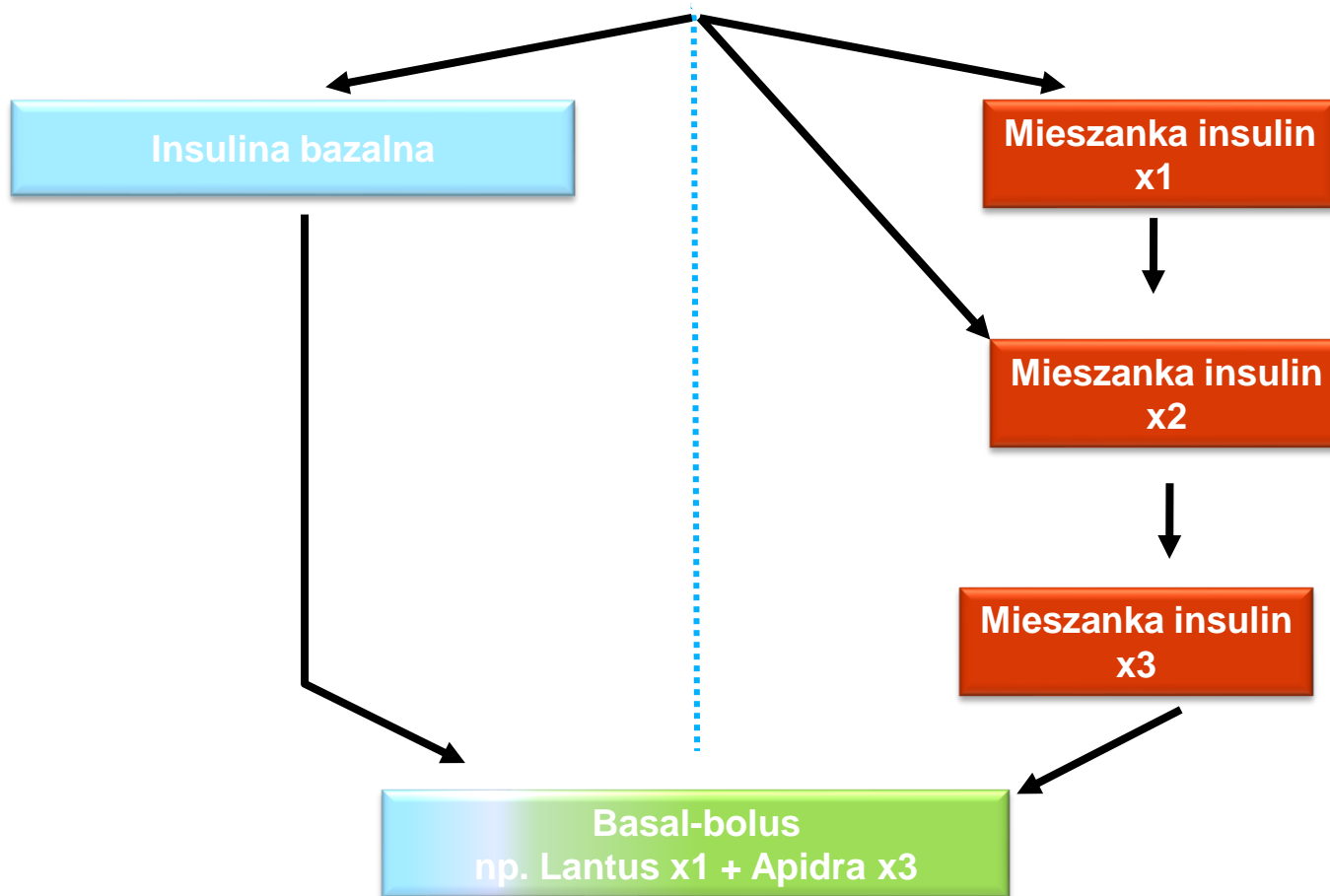
- Mała elastyczność.
- Szczyt stężenia pomiędzy 2 a 6 godziną od wstrzyknięcia.
- Zmienne wchłanianie wynikające z formulacji (zawiesina).
- Podwyższone ryzyko hipoglikemii we wczesnych godzinach porannych oraz w nocy.
- Obawa przed hipoglikemią może prowadzić do zwiększonego spożycia pokarmów, a w konsekwencji do niepożądanego przyrostu masy ciała i niezadowolenia pacjentów z zastosowanej terapii.

Tradycyjne podejście do insulinoterapii w cukrzycy typu 2

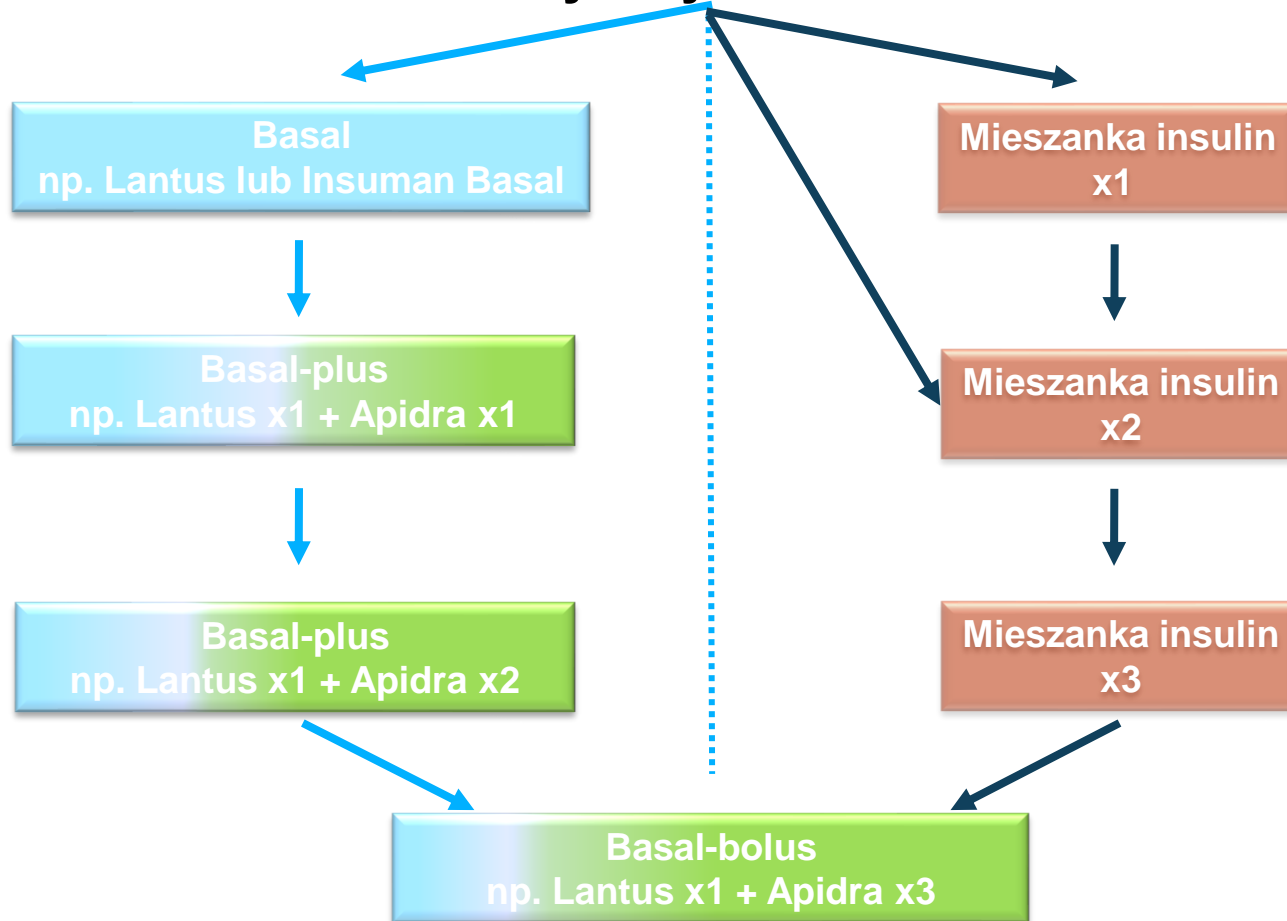
Zmiana stylu życia i leki doustne

Alternatywne podejście do inicjacji i intensyfikacji insulinoterapii w cukrzycy typu 2

Zmiana stylu życia i leki doustne

Insulinoterapia w cukrzycy typu 2

W niektórych przypadkach cukrzycy typu 2 przy prawidłowej glikemii na czczo wystarczające jest stosowanie jedynie insulin krótkodziałających/ analogów szybkodziałających okołoposiłkowo.

Wybór typu insuliny okołoposiłkowej

od czego zależy?

➤ tryb życia chorego

- szybko działające analogi - większa swoboda w zakresie pór spożywania posiłków, można podawać tuż przed posiłkiem

➤ liczba i skład posiłków

- szybko działające analogi - zabezpieczenie każdego posiłku zawierającego przyswajalne węglowodany (większość posiłków)
- 1 wstrzyknięcie krótkodziałającej insuliny ludzkiej wystarcza na spożycie 2 posiłków w odstępie 2–3 h (spożycie jednego posiłku spowoduje hiper- lub hipoglikemię)

➤ rodzaj diety

- dieta bogatsza w węglowodany (sprzyjająca hiperglikemii poposiłkowej) → szybko działający analog insuliny
- dieta o niższym odsetku kalorii z węglowodanów, większej białek i tłuszczu → lepsze insuliny krótkodziałające

Monitorowanie glikemii

Ocena prawidłowości doboru dawki insuliny

dawka insuliny	czas pomiaru glikemii
posiłkowa	1,5-2,0 h po posiłku
podstawowa (bazalna)	pomiary na czczo i ew. nocne

Monitorowanie glikemii

Pełny profil glikemii:

- rano na czczo
- przed każdym głównym posiłkiem
- 90-120 minut po każdym głównym posiłku
- przed snem
- w nocy 2:00-3:00

Skrócony profil glikemii:

- rano na czczo
- 90-120 minut po każdym głównym posiłku

Monitorowanie glikemii

Sposób leczenia cukrzycy

Częstość pomiarów glikemii przy prowadzeniu samo-kontroli

Wielokrotne (tj. co najmniej 3 x dziennie) wstrzyknięcia insuliny
Intensywna funkcjonalna insulinoterapia, niezależnie od typu
cukrzycy

Wielokrotne (tj. co najmniej 4 x dziennie) pomiary w ciągu
doby według ustalonych zasad leczenia oraz potrzeb
pacjenta

Chorzy leczeni wyłącznie dietą

Raz w miesiącu skrócony profil glikemii (na czczo i 2 godz.
po głównych posiłkach) oraz raz w tygodniu o różnych
porach dnia

Chorzy stosujący doustne leki przeciwcukrzycowe i/lub analogi GLP

Raz w tygodniu skrócony profil glikemii (na czczo i po
głównych posiłkach), codziennie 1 badanie o różnych
porach dnia

Chorzy na cukrzycę typu 2 leczeni stałymi dawkami insuliny

Codziennie 1-2 pomiary glikemii, dodatkowo raz w tygodniu
skrócony profil glikemii (na czczo i po głównych posiłkach)
oraz raz w miesiącu dobowy profil glikemii

Przy wielokrotnych wstrzyknięciach 4 pomiary glikemii dziennie to minimum, ale celem dobrego wyrównania glikemii większość pacjentów powinna wykonywać 7-8 pomiarów dziennie.

Wysiłek fizyczny

- kontrola glikemii przed, w trakcie (co 30 min.) i po wysiłku
- bezpieczna glikemia przed wysiłkiem: 140 – 180 mg/dl
- optymalna w trakcie wysiłku: 100 – 180 mg/dl
- gdy glikemia przed wysiłkiem:
  - >250 mg/dl w cukrzycy typu 1
  - >300 mg/dl w cukrzycy typu 2
  - + ketony w moczu → **unikać wysiłku**
- wpływ wysiłek aerobowego (tlenowego) i oporowego na glikemię jest różny
- 4-6 godzin po wysiłku fizycznym może wystąpić predyspozycja do hipoglikemii
- W cukrzycy bardziej istotna jest systematyczność wysiłku fizycznego (codziennie lub co 2-gi dzień niż jego intensywność)

Wysiłek fizyczny

- ↓ o 30-50% dawki insuliny krótko-/szybkodziałającej, której szczyt przypada na okres wysiłku lub powysiłkowy
- osobiste pompy insulinowe – zmniejszenie podstawowego przepływu insuliny o 20-80% zależnie od czasu trwania/intensywności wysiłku (najlepiej 2 h przed jego rozpoczęciem)
- przed nieplanowanym wysiłkiem – dodatkowe 20-30 g (2-3 WW) cukrów prostych na każde 30 min. wysiłku
- unikać podaży insuliny w kończyny obciążone wysiłkiem!

Działania niepożądane insuliny

➤ Częste

- hipoglikemia
- przyrost masy ciała
- lipohipertrofia poinsulinowa

➤ Rzadkie

- obrzęk poinsulinowy
- neuropatia poinsulinowa (poinsulinowe zapalenie nerwów)
- odczyny alergiczne
- lipodystrofia poinsulinowa

Hipoglikemia

Najczęstsze i najcięższe powikłanie insulinoterapii

Definicja: glukoza w surowicy < 70 mg/dl niezależnie od obecności objawów.

Nieświadomość hipoglikemii – nieodczuwanie patologicznie niskich wartości glikemii – powikłanie nawracających hipoglikemii lub/i skutek neuropatii autonomicznej.

Hipoglikemia

Ciężka hipoglikemia: epizod wymagający pomocy innej osoby w celu podania glukozy, glukagonu lub podjęcia innych działań.

Nawracająca ciężka hipoglikemia: ≥ 2 epizody ciężkiej hipoglikemii w okresie ostatnich 12 miesięcy.

Hipoglikemia

- **czynniki ryzyka**

- **insulinoterapia** (monoterapia, leczenie skojarzone) -
  - mniejsze ryzyko u pacjentów:
    - leczonych szybko i długodziałającymi analogami
    - stosujących osobiste pompy insulinowe
- **pochodne sulfonylomocznika** (monoterapia/leczenie skojarzone)
- **niewłaściwe dawki** ww. leków w sytuacji: ↑ wysiłku fizycznego, ↓dowozu kalorii, spożywania alkoholu
- **dążenie do zbyt szybkiej normalizacji HbA1c**
  - u osób starszych, z chorobą niedokrwienną serca – może stanowić bezpośrednie zagrożenie życia!!!

Przyczyny hipoglikemii

- ominięcie posiłku pomimo podania insuliny / zbyt duża dawka insuliny
- wysiłek fizyczny bez modyfikacji insulinoterapii
- zbyt szybkie wchłonięcie insuliny (gorąca kąpiel, przebywanie na słońcu)
- alkohol
- gastropareza cukrzycowa – opóźnione wchłanianie posiłków
- niedobór hormonów o działaniu przeciwnym do insuliny – hipotyreoza, niedoczynność kory nadnerczy

Hipoglikemia

objawy

- neurowegetatywne – nadmierne pobudzenie układu adrenergicznego
  - drżenie rąk, ↑ potliwość, zblednięcie, kołatanie serca,
  - rozszerzenie źrenic,
  - niepokój, lęk, uczucie „wilczego” głodu.
- neuroglikopenia
  - przy dalszym ↓ glikemii,
  - senność, trudności z pamięcią, zaburzenia orientacji, ból głowy, zaburzenie ostrości wzroku, podwójne widzenie,
  - rozdrażnienie, niepokój, agresja,
  - bełkotliwa mowa,
  - zaburzenia równowagi.

Hipoglikemia objawy

- osoby długo chorujące na cukrzycę z częstymi hipoglikemiami – objawy wegetatywne słabo wyrażone lub nieobecne, obecne jedynie objawy neuroglikopenii
- nawracające hipoglikemie – objawy neuroglikopenii obecne dopiero, gdy glikemia $< 30\text{-}40$ mg/dl

Hipoglikemia

Śpiączka hipoglikemiczna

- najcięższa postać hipoglikemii
- utrata przytomności, czasem bez objawów poprzedzających
- czasami obecny objaw Babińskiego, drgawki kloniczno-toniczne

Hipoglikemia Rokowanie

Ciężka hipoglikemia:

- zgon,
- nieodwracalne zmiany w mózgu,
- encefalopatia neuroglikopeniczna (↓ sprawności intelektualnej, zaburzenia pamięci, zmienność nastroju, zmiany charakterologiczne).

Hipoglikemia – postępowanie

- doraźne – chory przytomny:
  - 10-20 g glukozy (1-2 WW) p.o. (tabletki, żel) lub napój słodzony (↑ glikemii po około 10-20 min.) + węglowodany złożone – pomiar glikemii po 60 min.
  - monitorowanie glikemii
  - do rozważenia glukagon (s.c., i.m.)
  - leczeni intensywną insulinoterapią - 15 g glukozy p.o. → glikemia po 15 minutach → w razie utrzymującej się hipoglikemii → 15 g glukozy → kontrola glikemii po kolejnych 15 minutach (**reguła 15/15**)

Hipoglikemia - postępowanie

chory nieprzytomny/zaburzenia świadomości

- pozycja boczna bezpieczna
- 20% r-r glukozy i.v. (0.2 g glukozy/kg m.c.), następnie wlew 10% glukozy i.v.
- trudności z dostępem i .v. – glukagon i.m. lub s.c. (1 mg) (nieskuteczny po dużym wysiłku i alkoholu, uwaga w cukrzycy typu 2!)
- po odzyskaniu świadomości – węglowodany p.o.
- długotrwała obserwacja po wybudzeniu (ryzyko nawrotu hipoglikemii)
- w razie konieczności podania glukagonu chorym na cukrzycę typu 2 lub po spożyciu alkoholu - konieczna hospitalizacja!

Hipoglikemia - postępowanie

- chorzy leczeni insuliną i pochodnymi sulfonilomocznika – ryzyko długotrwałej hipoglikemii – długotrwały wlew glukozy
- leczeni insuliną o przedłużonym działaniu – możliwość opóźnionego nawrotu hipoglikemii
  - ciężka hipoglikemia – konieczność hospitalizacji

Postępowanie w przypadku nieświadomości hipoglikemii

- edukacja,
- uwzględnienie tej sytuacji w działalności zawodowej (kierowcy!),
- ewentualna modyfikacja terapii,
- częsta samokontrola, rozważenie zastosowania ciągłego monitorowania glikemii (konieczność stosowania CGMS dla kierowców).

Lipohipertrofia poinsulinowa

- przerost tkanki tłuszczowej w miejscu podawania insuliny – wpływ anaboliczny na metabolizm lipidów
- leczenie – rotacja (zmiana) miejsca podawania insuliny, masaż

widok z przodu

widok z boku

Lipodystrofia poinsulinowa

- powikłanie stosowania insuliny odzwierzęcych
- zanik tkanki tłuszczowej w miejscach podawania insuliny – miejscowa reakcja immunologiczna
- rotacja miejsc wkłucia

Rotacyjna zmiana miejsc podaży insuliny

- **Horizontal Pattern**

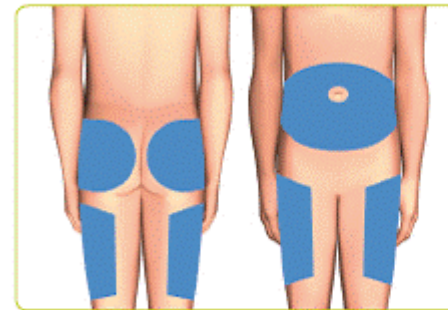
- **Curve Pattern**

- **Zig Zag Pattern**

- **Crisscross Pattern**

Suitable sites for insulin injections

Rotation scheme for injection sites